
УДК 331.522

Максименко Сергій Володимирович
*ст. викладач кафедри загальної економічної теорії та економічної політики,
Одеський національний економічний університет (Україна)*

БЕЗУМОВНИЙ ОСНОВНИЙ ДОХІД ТА ПРОПОЗИЦІЯ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

JEL classification: D310; J380; J450

Спад у світовій економіці, спричинений вірусною пандемією, зумовив зниження рівня зайнятості, зростання безробіття, падіння реальних доходів і зростання рівня бідності в багатьох країнах. У зв'язку з необхідністю стимулювання економічної активності через зростання споживчих видатків у національній економіці та соціальній підтримки населення, в багатьох країнах актуальною стала проблема соціальної підтримки населення у вигляді реалізації соціальної програми безумовного основного доходу (БОД) або гарантованого мінімального доходу (ГМД).

В Україні ще у 2016 р. провідний експерт Центру Разумкова О. Пищуліна опублікувала статтю «Економічна модель «безумовного базового доходу»: нова соціальна альтернатива» [1]. У 2017 р. М. Ункурі у статті «Поможет ли гарантированный базовый доход безработным Финляндии?» розглянула проблему впливу БОД на рівень безробіття у Фінляндії [2]. У Доповіді Світового банку про світовий розвиток у 2019 р. також є пункт, присвячений перевагам і втратам реалізації програми соціальної допомоги у вигляді БОД у різних країнах [3, с. 106–113].

Отже виникають питання: «Яким може бути БОД і його рівень для громадян України?», «До яких соціально-економічних наслідків може привести введення БОД в Україні?» і «Чи є наразі можливість реалізувати таку соціальну програму в Україні?».

Мета дослідження: за допомогою економіко-теоретичного моделювання визначити соціально-економічні наслідки введення такого заходу соціальної політики в Україні як безумовний основний дохід (БОД).

У зв'язку з визначеною метою дослідження, необхідно вирішити такі завдання: визначити економіко-теоретичну модель, за допомогою якої можна досліджувати наслідки реалізації державних соціальних програм на ринок праці України та динаміку ВВП; обґрунтувати можливість реалізації і соціально-економічні наслідки такої програми в Україні.

Теоретична модель індивідуальної пропозиції праці «дохід-дозвілля» допомагає оцінити наслідки економічної та соціальної політики введення БОД в Україні.

Родина (у тому числі громадянин, що мешкає самотньо), фактичний середній дохід якої (дохід якого) є нижчим за БОД, вважається малозабезпеченою і має право на соціальну допомогу. Один з проєктів запровадження соціальної програми з БОД передбачає, що розмір грошової допомоги необхідно встановити на рівні, що дорівнює різниці між БОД і середнім доходом родини (громадянина).

Далі необхідно визначити наслідки введення даної соціальної програми. Отже, нехай величина БОД визначається як певна сума гривень на тиждень. Якщо громадянин, який отримує соціальну допомогу, вирішить працювати, то кожна зароблена їм гривня зменшить розмір соціальної допомоги на одну гривню. У зв'язку з цим необхідно визначити бюджетне обмеження пересічного громадянина.

На рис. 1 пряма AT віддзеркалює бюджетне обмеження пересічного громадянина в умовах відсутності програми соціальної допомоги. Нахил бюджетної лінії задається рівнем заробітку індивіда за годину. Точка e_1 відбиває його оптимальний вибір.

Далі припустимо, що у індивіда з'явилася можливість отримати грошову допомогу, яка дорівнює різниці між БОД і його грошовим доходом. Якщо тривалість робочого часу (NT) досить велика і зарібок перевищує БОД, бюджетне обмеження буде виглядати також, як і раніше, – це пряма AR . При меншій зайнятості, у тому числі, при повній відмові від роботи за найманням або самозайнятості (при $NT = 0$ годин), соціальна програма з БОД гарантує отримання сумарного доходу (грошовий дохід плюс грошова допомога) у розмірі БОД.

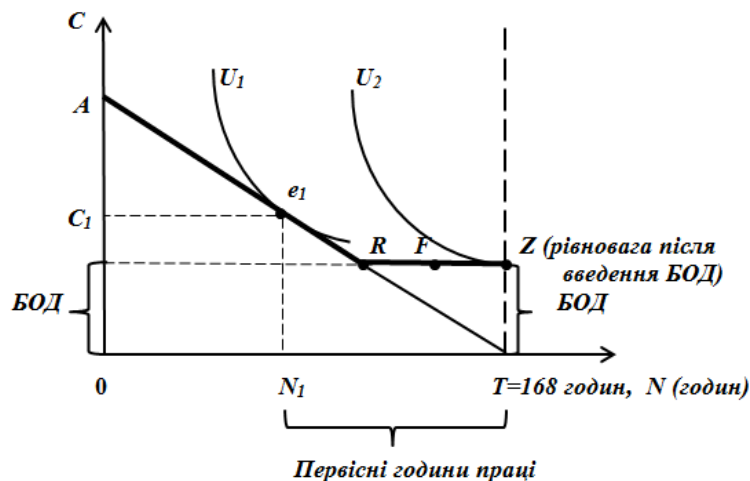

Рис. 1. Пропозиція праці (NT) після введення безумовного основного доходу (БОД)

Джерело: побудовано автором

Громадянин, який працює N_1T годин на тиждень до введення соціальної програми БОД, вважатиме за краще взагалі не працювати і отримувати грошову допомогу, якщо така програма з'явиться. Менший обсяг споживання матеріальних благ і послуг (C) буде з надлишком компенсований більшою тривалістю дозвілля ($OT-NT$).

Отже, програма соціальної допомоги у вигляді БОД скорочує пропозицію на ринку праці з боку однієї частини населення і не змінює її з боку іншої, але загальний підсумок – скорочення пропозиції на ринку праці.

Для того, щоб реалізувати соціальну програму БОД в Україні, потрібно збільшити державні видатки, що, в умовах значного дефіциту держбюджету, можливо здійснити лише завдяки підвищенню податкових надходжень. Це, у свою чергу, може уповільнити зростання інвестиційних видатків приватного сектору і уповільнити зростання ВВП й зайнятості. Зростання споживчих видатків за рахунок введення БОД, має викликати більший мультиплікативний ефект, ніж зменшення інвестиційних витрат приватного сектору внаслідок підвищення податків. Крім того, зростання податків, з метою реалізації даної соціальної програми, погіршить інвестиційну привабливість економіки України для потенційних іноземних інвесторів.

Отже, БОД в Україні розглядається лише як окремий вид соціальної допомоги для вразливих верств населення, а не як безумовний основний дохід для усіх громадян.

Економічні втрати, пов'язані з реалізацією соціальної програми з БОД в Україні можна визначити за допомогою теоретичної моделі індивідуальної пропозиції праці «дохід-дозвілля». Ця модель дозволяє дійти до висновку, що запровадження соціальної програми БОД в Україні зменшить пропозицію на ринку праці України і таким чином сприятиме уповільненню темпів зростання ВВП та втраті кваліфікації частки робочої сили. Крім того, введення БОД призведе до зростання дефіциту держбюджету, державного боргу або підвищення податків та погіршення інвестиційного клімату в країні.

Література

1. Пищуліна О. *Економічна модель «безумовного базового доходу» : нова соціальна альтернатива.* URL: https://razumkov.org.ua/upload/1456388199_file.pdf (дата звернення: 28.04.2021).
2. Унжури М. *Поможет ли гарантированный базовый доход безработным Финляндии?* / BBC news: сайт. URL: <https://www.bbc.com/russian/features-38639577> (дата обращения: 30.04.2021).
3. *World Development Report 2019 : The Changing Nature of Work* / World Bank Group e-library : website. URL: <https://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/978-1-4648-1328-3> (access date: 30.04.2021).

